

Urszula Marzec

Uniwersytet Turyński, Włochy
<https://orcid.org/0000-0001-5816-8007>
urszula.marzec@unito.it

Małgorzata Marzec

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
<https://orcid.org/0000-0002-6833-554X>
malgorzata.marzec@uj.edu.pl

CERTYFIKACJA ZNAJOMOŚCI JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO WE WŁOSZECH: PROBLEMY, WYZWANIA, POSTULATY

The certification of proficiency in Polish as a foreign language
in Italy: problems, challenges, proposals

The article contributes to the discussion regarding the state certificate. Since the new legislation in 2015 was introduced, the number of foreign sessions of the state certificate examinations in Polish as a foreign language has significantly decreased. The article aims to show the impact of the amended legal provisions on the availability of the certificate examinations outside of Poland and, consequently on the level of knowledge about them among potential candidates in Italy. The article is based on the results of the survey conducted by the authors among the students of Polish studies in Italy.

Keywords: Polish as a foreign language, the certification of proficiency in Polish, state certificate examinations, Polish studies abroad, Italian learners of Polish language

Słowa kluczowe: język polski jako obcy, certyfikacja znajomości języka polskiego, egzaminy certyfikatowe, polonistyka zagraniczna, nauka języka polskiego we Włoszech

1. Wstęp

Uruchomienie w 2004 r. systemu poświadczania znajomości języka polskiego jako obcego (dalej: JPJO) otworzyło nowe perspektywy badawcze w glottodydaktyce polonistycznej. W dotychczasowych opracowaniach omawiano strukturę państwowych egzaminów certyfikатовych oraz wymagania egzaminacyjne (zob. m.in. Lipińska, Seretny, 2005, 2015; Seretny, 2006, 2013), a także rozpatrywano zagadnienia związane z funkcjonowaniem systemu certyfikacji i profilem socjolingwistycznym zdających (zob. m.in. Janowska, 2015; Miodunka, 2012a, 2013a, 2016; Miodunka i in., 2018). Przedmiotem badań stały się również kompetencje językowe osób ubiegających się o certyfikat (zob. m.in. Banach, 2018; Miodunka, 2013b; Prizel-Kania, 2013¹; Przechodzka, 2015). Zdecydowana większość przywołanych publikacji opisuje działanie systemu certyfikacji obowiązującego w latach 2004-2015 bądź zawiera analizę materiału językowego pochodzącego z arkuszy egzaminacyjnych wypełnionych w tamtym okresie. W 2015 r. zostały wprowadzone nowe przepisy prawne normujące zasady przeprowadzania egzaminów certyfikатовych z JPJO². Uwagi dotyczące funkcjonowania nowego systemu certyfikacji znajdujemy w artykułach Janowskiej (2015), Zarzyckiej (2016) oraz w publikacji *Nauczanie i promocja języka polskiego w świecie* (Miodunka i in., 2018). Nie ma zatem opracowania na temat dostępności egzaminów certyfikатовych za granicą po reformie systemu certyfikacji z 2015 r., nie prowadzono dotąd także badań nad stanem wiedzy zagranicznych studentów na temat poświadczania znajomości JPJO oraz nad ich motywacją do uzyskania certyfikatu. Zachętą do podjęcia tematu była z jednej strony konstatacja autorek, iż po 2015 r. drastycznie spadła liczba egzaminów certyfikатовych przeprowadzanych poza granicami Polski, z drugiej zaś, przekonanie o doniosłej roli certyfikacji w dydaktyce JPJO. Możliwość zdobycia certyfikatu korzystnie wpływa na motywację uczących się, zmusza ich do uzupełnienia braków w określonych obszarach wiedzy i umiejętności oraz do równoległego rozwijania wszystkich sprawności językowych (Seretny, 2006: 318-319; Miodunka, 2016: 258-260; Miodunka i in., 2018: 281).

¹ Cytowana publikacja stanowi część rozprawy doktorskiej Adriany Prizel-Kani, w której znalazły się analizy ilościowe wyników egzaminów certyfikатовych.

² Egzamin są organizowane według zasad, które określa znowelizowana *Ustawa o języku polskim z 12 czerwca 2015 r.* (Dz.U. RP 2015, poz. 1132) oraz dwa akty wykonawcze: *Rozporządzenie w sprawie Państwowej Komisji do spraw Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego z 11 grudnia 2015 r.* (Dz.U. RP 2015, poz. 2288) oraz *Rozporządzenie w sprawie egzaminów z języka polskiego jako obcego z 30 marca 2016 r.* (Dz.U. RP 2015, poz. 405).

Celem artykułu jest pokazanie wpływu znowelizowanej *Ustawy o języku polskim z 12 czerwca 2015 r.* na dostępność egzaminów certyfikacyjnych z JPJO we Włoszech oraz znajomość zasad ich zdawania. W pierwszej kolejności omówiono realia edukacji polonistycznej na włoskich uniwersytetach. Dalsza część tekstu zawiera informacje na temat egzaminów, które odbyły się we Włoszech przed reformą systemu z 2015 roku. Opiszano również specyficzne trudności włoskich ośrodków związane z organizacją egzaminów w tzw. *nowym* systemie poświadczania znajomości JPJO; przedstawiono też wybrane wyniki badań dotyczących wiedzy włoskich studentów na temat certyfikacji JPJO oraz ich motywacji do uzyskania certyfikatu. Artykuł należy traktować jako głos w dyskusji nad organizacją i funkcjonowaniem systemu certyfikacji JPJO, a zwłaszcza nad warunkami przeprowadzania egzaminów poza granicami Polski.

2. Realia edukacji polonistycznej we włoskich uniwersytetach

Polonistyka włoska jest jednym z najdawniejszych, najprężniej działających i rozwijających się środowisk polonistycznych poza Polską. W roku akademickim 2017/2018 zajęcia z języka polskiego znajdowały się w ofercie dydaktycznej 13 ośrodków akademickich na terenie całych Włoch: w Bari, Bolonii, Florencji, Genui, Mediolanie, Neapolu, Padwie, Pizie, Rzymie (uniwersytety „La Sapienza” i „Tor Vergata”), Turynie, Udine i w Wenecji³. Na zajęcia polonistyczne uczęszczało tam łącznie około 270 studentów. Najwięcej osób uczyło się języka polskiego na Uniwersytecie Turyńskim (52 osoby) i Neapolitańskim (35 osób) oraz na Uniwersytecie „La Sapienza” w Rzymie (28 osób)⁴. W większości wymienionych wyżej ośrodków uniwersyteckich prowadzone są zajęcia z trzech kanonicznych, tradycyjnych przedmiotów: historii literatury polskiej, gramatyki opisowej i przekładu oraz praktycznej znajomości języka polskiego.

Mówiąc o nauczaniu polszczyzny i kultury polskiej na zagranicznych uczelniach, należy mieć w pamięci słowa Donalda Piriego, który sugerował, by zamiast terminu *polonistyka* używać nazwy *studium języka i kultury obcej* i *by nie przenosić wyobrażeń i wiedzy o polonistyce krajowej na polonistykę zagraniczną* (Pirie, 1997: 14). W niniejszej pracy ze względów praktycznych autorki pozostają przy tradycyjnym określeniu *polonistyka*, mają jednak świadomość, że to nazwa proponowana przez Piriego lepiej oddaje realia edukacji polonistycznej we włoskich uniwersytetach.

³ Wykaz włoskich polonistyk uniwersyteckich znajduje się na stronie internetowej Ambasady Polskiej w Rzymie (zob. https://rzym.msz.gov.pl/pl/informacje_konsularne/na_uka_polskiego_we_wloszech/polski_we_wloszech/).

⁴ Dane dotyczące liczby studentów zostały przekazane autorkom przez kierowników sekcji polonistycznych na poszczególnych uniwersytetach.

We Włoszech języka polskiego naucza się na kilkunastu kierunkach studiów, spośród których największą popularnością wśród studentów cieszą się języki i literatury obce (*lingue e letteratura straniere*) oraz mediacja językowa (*mediazione linguistica*). Włoscy studenci kierunków filologicznych mają dużą swobodę w doborze przedmiotów, a zatem i znaczny wpływ na przebieg własnych studiów – to oni decydują, jaką pozycję zajmą w ich programie wybrane języki obce.

Studenci, którzy wskazali język polski jako jeden z dwu wiodących języków, tzw. *Lingua A* (język, który będzie przedmiotem pracy licencjackiej bądź magisterskiej) lub *Lingua B*, uczęszczają na zajęcia polonistyczne przez 2 albo 3 lata (długość kursu zależy od kierunku studiów). Ci zaś, którzy na drugim lub trzecim roku studiów wybierają język polski jako trzeci, dodatkowy język (*Lingua C*)⁵ lub opcję (*Esame a scelta*), uczą się go przez rok.

Na większości kierunków filologicznych jedyny przedmiot prowadzony w języku docelowym to lektorat. Językiem wykładowym podczas zajęć historyczno-literackich i językoznawczych jest włoski. Większość studentów ma więc kontakt z językiem, którego się uczy, jedynie podczas 4 godzin lektoratu w tygodniu. Ocena z lektoratu wliczana jest do średniej ocen z egzaminu z gramatyki opisowej języka i przekładu (część teoretyczną egzaminu studenci zdają po włosku).

Autorzy zajmujący się nauczaniem języka polskiego we Włoszech w swoich publikacjach wielokrotnie wskazywali na specyficzne uwarunkowania administracyjne i budżetowe, które negatywnie wpływają na jakość usług dydaktycznych włoskich uniwersytetów (Wilkoń, 2007: 259-261; Banach, 2013: 168-169; Jakobsze, 2016: 149). Pracownikiem etatowym uczelni jest zazwyczaj wyłącznie profesor literatury, z pozostałymi wykładowcami i lektorami języka polskiego zawierane są krótkotrwałe umowy cywilnoprawne. Ponad połowa włoskich polonistów to prekariusze. Brak stabilizacji zatrudnienia oraz konieczność poszukiwania dodatkowych źródeł utrzymania znacząco utrudnia więc rozwój naukowy i zawodowy nauczycieli akademickich.

Na jakość nauczania wpływają również brak egzaminów wstępnych na studia, brak obowiązku uczestnictwa w zajęciach oraz ocen śródrocznych, a także możliwość niezaakceptowania oceny końcowej i wielokrotnego powtarzania niezdanego egzaminu. Specyficznym uwarunkowaniem jest też krótki okres trwania zajęć dydaktycznych (około 23 tygodni w roku akademickim) – we Włoszech cykle wykładów z danego przedmiotu trwają krócej, ale zajęcia odbywają się częściej, np. wykłady z literatury polskiej i gramatyki opisowej języka polskiego są prowadzone 3 razy w tygodniu. Letnia sesja egzaminacyjna trwa około 2 miesięcy – w okresie tym zawieszane są zajęcia dydaktyczne, gdyż duży nacisk kładziony jest na samodzielną pracę studenta; autonomia uczącego

⁵ *Język C* nie może być przedmiotem pracy licencjackiej ani magisterskiej.

się ma większe znaczenie niż np. w polskim systemie szkolnictwa wyższego. O ostatecznych wynikach w nauce decyduje, częściej niż w polskich realiach, właśnie stopień autonomizacji studenta, jego zdolność wzięcia odpowiedzialności za własne kształcenie, samodyscyplina, umiejętność zarządzania czasem i dobra organizacja pracy. Trafnie podsumowuje ten stan rzeczy Banach, pisząc: „[w] rezultacie wśród absolwentów włoskich, którzy studiowali języki obce (a więc również polski), spotkać można osoby, które doskonale opanowały te języki, oraz takie, które w nich prawie nie mówią” (Banach, 2013: 169), choć posiadają teoretyczną wiedzę na temat gramatyki danego języka, historii literatury i kultury kraju.

Na włoskich studiach polonistycznych nie brak osób bardzo uzdolnionych, zmotywowanych i osiągających znakomite wyniki w nauce pomimo ograniczeń systemu kształcenia, w którym funkcjonują. Część z nich postanowiła zdobyć formalne poświadczenie własnych umiejętności językowych i przystąpić do egzaminów certyfikatowych z JPJO.

3. Certyfikacja języka polskiego we Włoszech

Utrzymywanie i rozwijanie systemu poświadczania znajomości JPJO jest istotnym elementem polskiej polityki językowej. Na potencjał promocyjny egzaminów certyfikatowych i ich znaczenie dla podnoszenia statusu polszczyzny poza granicami Polski wskazują w swoich pracach, m.in. Miodunka (2012b), Pawłowski (2012) i Zarzycka (2016).

Obowiązujący w latach 2004-2015 system certyfikacji stwarzał dogodne warunki organizowania egzaminów zarówno w kraju, jak i za granicą. Odbywały się one w wielu europejskich miastach m.in. w Atenach, Berlinie, Bratysławie, Dreźnie, Lille, Lublanie, Madrycie, Paryżu czy Turynie, a także na innych kontynentach np. w Nowym Jorku, Pekinie, Seulu czy Tokio. Dla studentów polonistyk zagranicznych egzaminy były często nie tylko okazją do zdobycia formalnego potwierdzenia własnych kompetencji językowych, lecz również prestiżowym wydarzeniem, momentem docenienia wartości języka, który wybrali jako przedmiot swoich studiów, a który często postrzegany był w ich środowisku jako mało znaczący i niezbyt przydatny⁶. Towarzyszące egzaminom spotkania członków Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego z przedstawicielami władz zagranicznych uczelni służyły budowaniu pozytywnego wizerunku polszczyzny i Polski za granicą oraz wzmacnianiu pozycji polonistyki w strukturach uniwersyteckich.

Przed wejściem w życie znowelizowanej *Ustawy o języku polskim z 12 czerwca 2015 r.* egzaminy certyfikatowe z JPJO odbyły się we Włoszech dwukrotnie –

⁶ Szerzej o stereotypach dotyczących polszczyzny zob. Miodunka i in. (2018: 260).

w 2012 i 2015 roku na Uniwersytecie w Turynie. Zostały one przeprowadzone przez członków Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości Języka Polskiego. Do egzaminów przystąpiło łącznie 50 osób, z czego 48 uzyskało oceny pozytywne. W dniach 17-18 listopada 2012 roku egzamin na trzech poziomach biegłości zdało 20 kandydatów z uniwersytetów w Turynie, Mediolanie, Genui i Udine. Poziom B1 wybrało 8 osób, poziom B2 – 10, zaś C2 – 2 osoby. Niecałe 3 lata później liczba zdających egzamin certyfikacyjny na turyńskiej uczelni wzrosła do 30 osób. Tym razem do egzaminu przystąpili nie tylko studenci z północnych Włoch, lecz również osoby m.in. z Bolonii, Florencji i Rzymu. W dniach 25-26 kwietnia 2015 r. egzamin na poziomie B1 zdawało 11 osób, na poziomie B2 – 13, a na poziomie C2 – 6 kandydatów.

Rok 2015 był rokiem przelomowym – ostatnim, w którym egzaminy certyfikacyjne odbywały się według znowelizowanej w 2003 r. *Ustawy o języku polskim*. Zgodnie z obowiązującym do 2015 r. systemem certyfikacji egzaminy były współorganizowane i przeprowadzane przez Państwową Komisję Poświadczania Znajomości Języka Polskiego. Według *Ustawy* z 12 czerwca 2015 r. organizacją egzaminów zajmują się obecnie podmioty uprawnione, których listę publikuje w Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Ono też przyjmuje wnioski placówek o nadanie tego typu uprawnień i podejmuje decyzje w tej sprawie.

Uniwersytet Turyński uzyskał prawo do przeprowadzania egzaminów certyfikacyjnych z JPJO 21 lutego 2018 r. Włoska uczelnia stała się jednym z trzech⁷, obok szkoły językowej Polword w Londynie i Uniwersytetu Paryskiego, podmiotów uprawnionych do organizowania egzaminów na terenie Unii Europejskiej (poza granicami Polski). Pierwsza sesja egzaminacyjna organizowana według nowych zasad odbyła się w dniach 17-18 listopada 2018 r. Do egzaminów przystąpiło 16 spośród 20 zgłoszonych kandydatów (9 osób na poziomie B1 oraz 7 na poziomie B2). Zdający pochodzili głównie z północnych i środkowych Włoch, do egzaminu przystąpiła również jedna osoba z Neapolu. Pozytywne oceny uzyskało 13 kandydatów.

Uruchomienie ośrodka egzaminacyjnego jest znaczącym osiągnięciem polonistyki turyńskiej, jednakże należy zaznaczyć, iż organizacja pierwszego egzaminu certyfikacyjnego w 2018 r. byłaby przedsięwzięciem niemożliwym do przeprowadzenia bez wkładu środków własnych pracowników polonistyki oraz ich nieodpłatnej pracy. Nowy system certyfikacji przewiduje, że odpowiedzialność, również finansową, za organizowanie egzaminów będą ponosiły wyłącznie podmioty uprawnione i to one będą pokrywać całkowite koszty przeprowadzenia egzaminów.

⁷ Stan z dn. 4 kwietnia 2019 r. (zob. http://www.bip.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2019_04/4da18e40d373e8caf4006ff6cbbd14a3.pdf [DW 03.06. 2019]).

Wprowadzenie zmian znacząco utrudniło, czy wręcz uniemożliwiło, organizowanie egzaminów za granicą. Po 2015 r. drastycznie spadła więc liczba zagranicznych instytucji podejmujących się tego zadania. Zdecydowana większość egzaminów odbywa się w ośrodkach krajowych⁸. Przyczyn takiego stanu rzeczy jest wiele, dwie najważniejsze to problemy finansowe i kadrowe zagranicznych polonistyk, które zostały zignorowane przez twórców nowego prawa ustawodawców⁹. Większość włoskich polonistyk boryka się z dużymi trudnościami finansowymi. Brakuje środków na wynagrodzenie pracowników, działalność naukową ośrodka, inicjatywy kulturalne, poszerzanie księgozbioru itp. W ostatnich latach na kilku uczelniach włoskich zlikwidowano lektoraty języka polskiego (Lecce, Bari, Neapol) lub znacząco zmniejszono liczbę godzin zajęć (Mediolan).

W zagranicznych ośrodkach brak nie tylko funduszy, lecz również kadry mogącej pełnić funkcję egzaminatorów. Ustawa z 2015 r. pozbawiła prawa do przeprowadzania egzaminów certyfikacyjnych i oceniania prac wielu polonistów z ogromnym doświadczeniem w nauczaniu JPJO w kraju i za granicą, którzy kształcili się w czasach, kiedy na polskich uniwersytetach nie było jeszcze możliwości ukończenia specjalizacji z glottodydaktyki polonistycznej¹⁰ (por. Miodunka i in., 2018: 283). O ile poloniści mieszkający w Polsce mają, przynajmniej teoretyczną, możliwość dokończenia się, zrobienia dodatkowej specjalizacji, np. studiów podyplomowych z nauczania JPJO, o tyle ta droga rozwoju zawodowego jest zamknięta ze względów logistycznych i finansowych dla polonistów

⁸ Na ministerialnej liście zagranicznych podmiotów uprawnionych do przeprowadzania egzaminów znajduje się 39 placówek: 26 na terenie Polski i 13 poza jej granicami - 6 na Ukrainie, 2 w USA i po jednej na Białorusi, w Chinach, Anglii, Francji i we Włoszech (stan z dn. 4 kwietnia 2019 r., zob. http://www.bip.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2019_04/4da18e40d373e8caf4006ff6cbbd14a3.pdf [DW 03.06. 2019]).

⁹ Polski ustawodawca, określając maksymalną wysokość opłaty egzaminacyjnej np. 150 euro dla poziomu B1 i B2, nie uwzględnił także możliwych różnic w systemach podatkowych innych państw. Ustawa nie precyzuje, czy podana kwota stanowi wartość netto czy brutto. W Polsce opłaty egzaminacyjne nie podlegają opodatkowaniu. We Włoszech odprowadza się od nich tzw. podatek IVA w wysokości 22%.

¹⁰ Funkcję członka komisji egzaminacyjnej może pełnić osoba posiadająca:

- a) dyplom ukończenia studiów drugiego stopnia w zakresie filologii polskiej ze specjalnością nauczanie JPJO lub
- b) dyplom ukończenia studiów drugiego stopnia w zakresie filologii polskiej lub neofilologii oraz ukończone studia podyplomowe w zakresie nauczania JPJO, lub
- c) dyplom ukończenia studiów drugiego stopnia w zakresie neofilologii oraz co najmniej dwuletnie doświadczenie w nauczaniu języka polskiego lub JPJO.

W skład komisji nie może zatem wejść absolwent polonistyki po specjalizacji innej niż glottodydaktyczna.

pracujących za granicą. Brak wprowadzenia okresu przejściowego, podczas którego odpowiednio przeszkoleni poloniści – dydaktycy JPJO po specjalizacjach nieglottodydaktycznych mogliby sprawować funkcje egzaminatorów – jest jednym z czynników najbardziej utrudniających organizowanie egzaminów poza Polską, wiąże się bowiem z generującym znaczne koszty powoływaniem egzaminatorów z innych miast bądź nawet państw – dla przykładu, na terenie Włoch uprawnienia do sprawowania funkcji przewodniczącego komisji posiada jedna osoba.

W przypadku polonistów nieglottodydaktyków wystarczającym rozwiązaniem mogłyby okazać się w przyszłości bezpłatne szkolenia ze standardów wymagań egzaminacyjnych, procedur egzaminowania i technik poprawy prac¹¹. Istotne jest opracowanie systemu kształcenia egzaminatorów, który będzie uwzględniał sytuację polonistów pracujących nie tylko w Polsce, lecz również w innych państwach Unii Europejskiej, a także na innych kontynentach¹². Z krajowej perspektywy problem kadrowy nie wydaje się zapewne tak dotkliwy ze względu na dużą liczbę młodych absolwentów glottodydaktyki polonistycznej, których polskie ośrodki mogą powoływać do pracujących w nich komisji egzaminacyjnych. Ośrodki zagraniczne mają taką możliwość sporadycznie. Uniwersytet w Turynie może więc starać się odpowiedzieć na zapotrzebowanie na egzaminy certyfikatowe wśród kandydatów z północy kraju, ale uczelnie w środkowych i południowych Włoszech mają obecnie nikłe szanse na uruchomienie własnych ośrodków egzaminacyjnych.

4. Analiza badań własnych

4.1. Przedmiot i cel badania

Pomysł badań zrodził się na Uniwersytecie w Turynie podczas starań tamtejszej katedry polonistyki o uzyskanie uprawnień do przeprowadzania egzaminów certyfikatowych zgodnie z wytycznymi prawnymi obowiązującymi po 2015 r.

W badaniach podjęto próbę odpowiedzi na następujące pytania:

- Jaki jest stan wiedzy studentów włoskich ośrodków polonistycznych na temat możliwości uzyskania certyfikatu z JPJO?
- Czy włoscy studenci są zainteresowani przystąpieniem do egzaminu certyfikatowego z JPJO?
- Jakie są motywy włoskich studentów chcących uzyskać certyfikat z JPJO?
- Jaka jest opinia studentów na temat przydatności certyfikatu z JPJO?

¹¹ Obecnie obowiązujące prawo nie przewiduje takiej możliwości.

¹² Zdaniem autorek, pomocne w kształceniu egzaminatorów może okazać się wykorzystanie najnowszych, profesjonalnych metod i narzędzi nauczania na odległość.

- Jakie są oczekiwania studentów w zakresie zdobywania wiedzy na temat certyfikatów z JPJO?
- Jakie informacje powinny być upowszechniane na terenie Włoch celem zwiększenia liczby osób przystępujących do egzaminów certyfikacyjnych w tym kraju?

W niniejszym artykule zostaną zaprezentowane jedynie wyniki badań dotyczące stanu wiedzy włoskich studentów na temat certyfikacji znajomości języka polskiego, wskazanych źródeł informacji oraz deklarowanego zainteresowania przystąpieniem do egzaminu certyfikacyjnego.

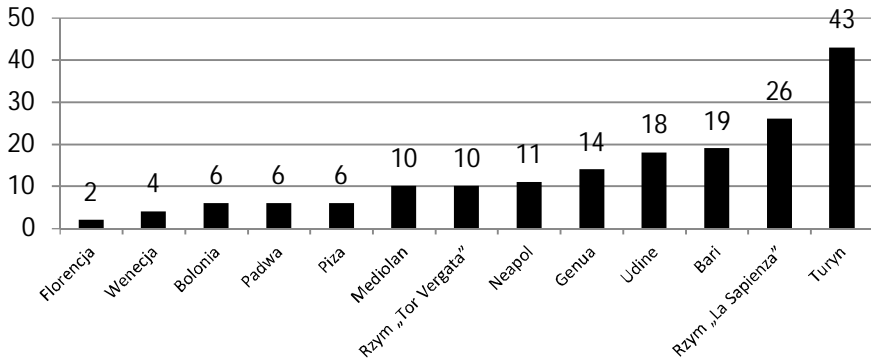
4.2. Opis badania i charakterystyka respondentów

Badanie zostało przeprowadzone w okresie od 6 maja do 28 czerwca 2018 r. i objęło 170 studentów uczęszczających na zajęcia z JPJO na włoskich uniwersytetach. Wykorzystano w nim składającą się z dwóch części ankietę. Część pierwsza, zasadnicza, zawierała 22 pytania. Jej celem było zbadanie stanu wiedzy respondentów na temat certyfikacji znajomości JPJO, ich motywacji, zainteresowania przystąpieniem do egzaminu oraz oceny przydatności certyfikatu. Drugą część ankiety stanowiła składająca się z 8 pytań metryczka pozwalająca scharakteryzować respondentów. Ankieta została przygotowana w języku polskim, a następnie przetłumaczona na język włoski.

Badanie zostało przeprowadzone na celowo dobranej próbie. Wzięli w nim udział studenci ze wszystkich działających we Włoszech ośrodków polonistycznych (13 uniwersytetów). Objęło ono około 65% osób uczących się języka polskiego na włoskich uczelniach. Najwięcej kwestionariuszy wpłynęło z Uniwersytetu w Turynie i dwu uniwersytetów rzymskich (zob. wykres 1)¹³.

Respondenci uczestniczący w badaniu to głównie studenci kierunków: języki i literatury obce (41%) oraz mediacja językowa (31%). Wśród innych reprezentowanych przez nich dziedzin znalazły się m.in. mediacja kulturowa oraz języki i literatury porównawcze.

¹³ Różnice w liczbie zwrotów wypełnionych ankiet związane są m.in. z liczebnością poszczególnych polonistyk (np. na Uniwersytecie „Tor Vergata” w Rzymie w roku akademickim 2017/2018 języka polskiego uczyło się 14 osób, ankietę wypełniło 10 z nich; w badaniu wzięło udział także 6 z 7 studentów polonistyki na Uniwersytecie w Pizie; we Florencji na zajęcia lektoratowe uczęszczało 5 osób, 2 z nich odesłały wypełniony kwestionariusz).

Wykres 1: Uczelnia macierzysta respondentów – dane ilościowe (opracowanie własne).

43% respondentów uczy się języka polskiego od roku¹⁴, 19% - od dwóch lat, zaś 38% – trzy lata bądź dłużej. Dla blisko dwóch trzecich respondentów język polski jest jednym z dwu wiodących przewidzianych w programie studiów. Mniej niż jedna trzecia planuje pisać z niego pracę licencjacką lub magisterską. Dla znacznej liczby studentów (36%) polski jest przedmiotem dodatkowym – tzw. *językiem C* lub opcją (*Esame a scelta*).

Blisko trzy czwarte ankietowanych rozmawia z domownikami po włosku. 18% respondentów deklaruje dwu- lub wielojęzyczność, z czego połowa dwujęzyczność polsko-włoską.

4.3. Wybrane wyniki badania (źródła informacji na temat egzaminów, zainteresowanie uzyskaniem certyfikatu)

Badanie wykazało, iż zdecydowana większość studentów (85%) przed przystąpieniem do wypełnienia kwestionariusza słyszała o możliwości uzyskania certyfikatu z języków obcych, ale tylko 53% respondentów wiedziało o możliwości uzyskania certyfikatu z języka polskiego. Najczęściej wskazywanym źródłem informacji o takich egzaminach był nauczyciel (57%), studenci znajdowali informacje na ten temat również w Internecie (32%). Aż 87% respondentów nigdy nie odwiedziło jednak strony internetowej www.certyfikatpolski.pl. Znikoma część włoskich studentów dowiaduje się o certyfikacie od znajomych (8%) oraz rodziny (1%).

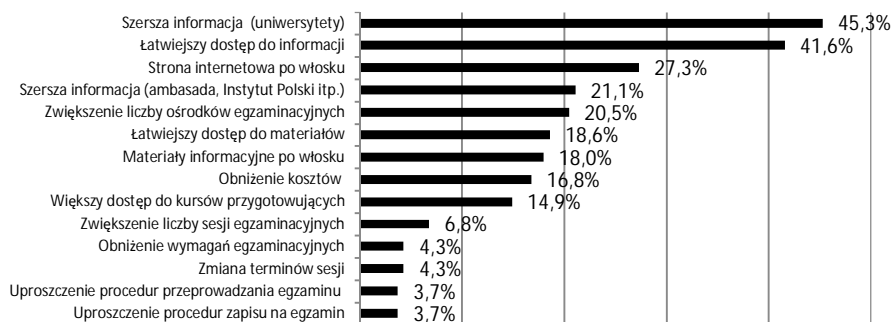
Ponad połowa badanych (53%) nie wie, gdzie można znaleźć szczegółowe informacje na temat certyfikacji znajomości JPJO. Taką wiedzę posiada

¹⁴ Badanie zostało przeprowadzone pod koniec roku akademickiego 2017/2018. Dane dotyczą lat akademickich, nie kalendarzowych.

tylko 18,4% badanych¹⁵. Znaczna część studentów nigdy nie próbowała szukać informacji na temat możliwości uzyskania certyfikatu (84%), robił to jedynie co dziesiąty badany. Większość, 72%, nie wie też, gdzie można przystąpić do egzaminów certyfikатовych. Tylko 11 osób (6%) poprawnie wskazało Turyn jako jedyne włoskie miasto, w którym odbywają się egzaminy. Pozostali respondenci wskazywali Rzym, Mediolan czy Bolonię. Niepokojący jest także deklarowany stan wiedzy na temat procedury uzyskiwania certyfikatu. Aż 72% badanych studentów przyznaje się, że nie zna procedur związanych z uzyskaniem certyfikatu, a 78% nie wie, jaki jest koszt przystąpienia do egzaminu z JPJO.

41% badanych posiada już certyfikat poświadczający znajomość jakiegoś języka obcego (18% – więcej niż jeden), przy czym zaledwie jeden uzyskał certyfikat z języka polskiego (osoba ta zdała egzamin na poziomie B1 w 2015 r. w Krakowie).

Studenci zostali poproszeni o wskazanie działań i środków, które mogłyby zwiększyć zdawalność egzaminu z języka polskiego we Włoszech. Z zestawu 14 możliwych odpowiedzi mogli wybrać wszystkie te, z którymi się zgadzają. Respondenci wskazywali przede wszystkim na jakość i dostępność informacji dotyczących egzaminów certyfikатовych oraz na liczbę ośrodków egzaminacyjnych i koszty uzyskania certyfikatu. Wykres 2 przedstawia zestawienie wszystkich sugestii respondentów.

Wykres 2: Działania i środki mogące zwiększyć zdawalność egzaminu certyfikатовego z JPJO w opinii włoskich studentów (opracowanie własne).

Znaczące jest, że 71% studentów deklaruje chęć uzyskania certyfikatu z języka polskiego. Są zainteresowani uzyskaniem certyfikatu na poziomie B2 (38%) oraz na poziomie B1 (24%). Po 16% badanych chciałoby uzyskać certyfikat na poziomie C1 oraz C2. Niewielkim zainteresowaniem cieszą najniższe poziomy.

¹⁵ W części pytań respondenci, oprócz opcji *Si* i *No*, mieli do wyboru także odpowiedź *Incerto* (*Trudno powiedzieć/Nie jestem pewien*).

16 osób chciałoby przystąpić do egzaminu na poziomie A2, zaś tylko jedna na poziomie A1. Co piąty student nie jest zdecydowany, czy chce przystąpić do egzaminu sprawdzającego poziom znajomości języka polskiego.

5. Wnioski

Przeprowadzone badania wykazały, iż wiedza włoskich studentów na temat certyfikatu z JPJO jest znikoma, ale studenci dostrzegają korzyści płynące z jego posiadania i deklarują chęć przystąpienia do egzaminu certyfikatowego.

W celu zwiększenia liczby zdających konieczne jest:

- zaangażowanie uniwersytetów i instytucji polonijnych w upowszechnianie wiedzy na temat certyfikatów z JPJO;
- przygotowanie materiałów informacyjnych i poświęconej certyfikatom strony internetowej w języku włoskim;
- promowanie strony *certyfikatpolski.pl* np. w mediach społecznościowych;
- wprowadzenie do oferty dydaktycznej uniwersytetów kursów przygotowujących do egzaminów;
- przygotowanie bezpłatnych szkoleń on-line dla pracujących w zagranicznych ośrodkach polonistów chcących sprawować funkcję przewodniczącego lub członka komisji egzaminacyjnej;
- dofinansowanie rozpoczynających działalność ośrodków egzaminacyjnych przez instytucje zajmujące się promocją języka polskiego w świecie.

W dalszej perspektywie niezbędna jest zmiana przepisów regulujących organizację egzaminów certyfikatowych przez podmioty uprawnione i wprowadzenie zapisów uwzględniających realia i warunki pracy zagranicznych ośrodków. Wprowadzone w 2015 r. regulacje prawne, zakładające decentralizację systemu certyfikacji, przyczyniły się co prawda do wzrostu liczby ośrodków egzaminacyjnych w Polsce, jednakże spowodowały drastyczny spadek liczby egzaminów certyfikatowych za granicą. Jeżeli obecnie obowiązujące prawo nie ulegnie zmianie, egzaminy będą odbywać się głównie w Polsce i będą do nich przystępować przede wszystkim osoby ubiegające się o polskie obywatelstwo. Cała rzesza uczących się języka polskiego, która doceniła jego wartość z innych powodów, o czym świadczy włączenie tego języka do programu studiów na zagranicznych uczelniach, pozostanie pozbawiona możliwości uzyskania certyfikatu. Jednym z warunków koniecznych do stworzenia nowych rozwiązań systemowych służących promocji certyfikacji poza granicami Polski jest znajomość realiów nauczania języka polskiego w zagranicznych ośrodkach oraz świadomość legislatorów, iż polski, nie będąc językiem o zasięgu światowym, jest dla zagranicznych uczelni

kierunkiem nierentownym¹⁶, a więc nieustannie zagrożonym likwidacją bądź obniżeniem statusu¹⁷ w strukturach danej placówki m.in. poprzez niedofinansowanie, redukcję godzin dydaktycznych, zwolnienia wykładowców itp. Działalność naukowa, dydaktyczna i popularyzatorska zagranicznych polonistyk, w tym organizacja egzaminów certyfikacyjnych, wymaga zatem szczególnego wsparcia logistycznego i finansowego ze strony polskich władz na szczeblu centralnym.

Nasuające się po lekturze wyników badań pytanie o brak dostatecznego zaangażowania uniwersytetów, instytucji polonijnych czy polskich placówek dyplomatycznych we Włoszech w szerzenie wiedzy na temat certyfikatów powinno zostać zastąpione pytaniem o to, czy zasadne i sensowne byłoby promowanie usługi bądź produktu niedostępnego na rynku i nieosiągalnego dla klienta. Egzamin certyfikacyjny, by mógł być promowany za granicą, musi przede wszystkim zacząć tam na nowo odbywać.

BIBLIOGRAFIA

- Banach M. (2013), *Czy studenci włoscy uczą się z pasją języka polskiego? O specyfice nauczania języka obcego studentów włoskojęzycznych – wybrane problemy* (w) Rabczuk A. (red.), *Edukacja Międzykulturowa. Forum Glottodydaktyczne. Materiały z konferencji Naukowej*. Warszawa: Polonicum, str. 167-176.
- Banach M. (2018), *Rozumienie tekstu pisanego przez zdających egzamin certyfikacyjny z języka polskiego jako obcego* (w) „*Język Polski*”, R. XCVIII, z. 2, str. 61-80.
- Jakobsze M. (2016), *Podręcznik tradycyjny czy e-learning? Wybór podręcznika kursowego na lektorat akademicki z języka polskiego jako obcego (na przykładzie polonistyki włoskiej)* (w) „*Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza*”, vol. 23 (43), nr 1, str. 147-159.

¹⁶ Dla przykładu, w Departamencie Języków i Literatur Obcych oraz Kultur Nowożytnych na Uniwersytecie Turyńskim, na którym – podobnie jak na innych państwowych uczelniach we Włoszech – studia są płatne, w maju 2019 r. do egzaminu pisemnego z lektoratu języka angielskiego po pierwszym roku studiów licencjackich przystąpiło 695 osób, z języka hiszpańskiego – 216, zaś z języka polskiego – 11 osób (zob. http://www.lettora.tinglese.unito.it/1_results.htm [DW 03.06. 2019]; <https://www.lingue.unito.it/do/home.pl/View?doc=Lettorati/spagnolo.html> [DW 03.06. 2019]).

¹⁷ Przez „obniżenie statusu” autorki rozumieją m.in. likwidację studiów magisterskich w zakresie polonistyki lub ograniczenie liczby przedmiotów polonistycznych do zajęć lektoratowych, co w praktyce oznacza brak możliwości pisania pracy licencjackiej oraz magisterskiej z języka i literatury polskiej.

- Janowska I. (2015), *Certyfikacja języka polskiego jako obcego: problemy i wyzwania. Bilans dziesięciolecia* (w) „Polski w Niemczech. Pismo Federalnego Związku Nauczycieli Języka Polskiego”, nr 3, str. 5-15.
- Lipińska E., Seretny A. (red.) (2005), *Przewodnik po egzaminach certyfikacyjnych*. Kraków: Universitas.
- Lipińska E., Seretny A. (red.) (2015), *Umiejętność rozumienia i tworzenia tekstów w świetle „Standardów wymagań egzaminacyjnych” oraz „Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego”*. Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Miodunka W.T. (2012a), *Język polski w świecie: nauczanie i testowanie znajomości języka polskiego jako obcego* (w) Markowski A., Pawelec R. (red.), *Oblicza polszczyzny*. Warszawa: Narodowe Centrum Kultury, str. 211-229.
- Miodunka W.T. (2012b), *Polszczyzna w programach edukacyjnych* (w) Dąbrowska A., Miodunka M., Pawłowski A., *Wyzwania polskiej polityki językowej za granicą: kontekst, cele, środki i grupy odbiorcze*. Warszawa: Ministerstwo Spraw Zagranicznych – Departament Dyplomacji Publicznej i Kulturalnej, str. 27-45.
- Miodunka W.T. (2013a), *10-lecie certyfikacji języka polskiego jako obcego i jej wpływ na nauczanie polszczyzny cudzoziemców* (w) „Języki Obce w Szkole”, nr 3, str. 16-22.
- Miodunka W.T. (2013b), *Jakość polszczyzny używanej przez cudzoziemców. Metody analizy jakości na materiale egzaminów certyfikacyjnych z języka polskiego jako obcego w roku 2011* (w) „Poradnik Językowy”, nr 1, str. 53-68.
- Miodunka W.T. (2016), *Glottodydaktyka polonistyczna. Pochodzenie – stan obecny – perspektywy*. Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Miodunka W.T. i in. (2018), *Nauczanie i promocja języka polskiego w świecie. Diagnoza – stan – perspektywy*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Online: http://wydawnictwo.us.edu.pl/sites/wydawnictwo.us.edu.pl/files/nauczanie_i_promocja_jezyka_polskiego_w_swiecie_interaktywny_pdf [DW 03.06.2019]
- Pawłowski A. (2012), *Warunki historyczne i cele promocji zagranicznej polszczyzny* (w) Dąbrowska A., Miodunka M., Pawłowski A., *Wyzwania polskiej polityki językowej za granicą: kontekst, cele, środki i grupy odbiorcze*. Warszawa: Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Departament Dyplomacji Publicznej i Kulturalnej, str. 7-26.
- Pawłowski A. (2015), *Promocja języka polskiego – między lingwistyką a marketingiem* (w) „Poradnik Językowy”, nr 8, str. 143-155.
- Pirie D.P.A. (1997), *Uwagi na otwarcie konferencji polonistów zagranicznych zwołanej z inicjatywy Grupy „Bristol”* (w) Miodunka W.T. (red.), *Nauczanie języka polskiego jako obcego*. Kraków: Księgarnia Akademicka.

- Przechodzka G. (2015), *Kompetencja językowa polskich maturzystów w świetle wyników matur z lat 2005-2008 i testów certyfikatowych dla poziomu zaawansowanego C2*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Prizel-Kania A. (2013), *Rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu w języku polskim jako obcym*. Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Seretny A. (2006), *Certyfikacja znajomości języka polskiego jako obcego – polskie testy biegłości* (w) Lipińska E., Seretny A. (red.), *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*. Kraków: Universitas.
- Seretny A. (2013), *Standaryzacja wymagań w testowaniu znajomości języka polskiego jako obcego* (w) „Języki Obce w Szkole”, nr 3, str. 26-34.
- Wilkoń T. (2007), *Podstawowe trudności w nauczaniu języka polskiego jako obcego na poziomie początkującym we Włoszech* (w) „Postscriptum”, t.1 (53), str. 259-267.
- Zarzycka G. (2016), *Wpływ egzaminów certyfikatowych z języka polskiego jako obcego na status polszczyzny w świecie oraz na zmiany w glottodydaktyce polonistycznej* (w) „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, t. LXII, str. 215-228.

NETOGRAFIA

- http://www.bip.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2019_02/e969b8225f1f55c1939c455c80e690b0.pdf [DW 03.06.2019]
- http://www.bip.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2019_04/4da18e40d373e8caf406f6cbbd14a3.pdf [DW 03.06.2019]
- <http://certyfikatpolski.pl/> [DW 03.06.2019]
- http://www.lettoratinglese.unito.it/1_results.htm [DW 03.06.2019]
- <https://www.lingue.unito.it/do/home.pl/View?doc=Lettorati/spagnolo.html> [DW 03.06.2019]
- <http://www.dziennikustaw.gov.pl/du/2015/1132/1> [DW 03.06.2019]
- <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20150002288/O/D20152288.pdf> [DW 03.06.2019]
- <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160000405> [DW 03.06.2019]
- https://rzym.msz.gov.pl/pl/informacje_konsularne/nauka_polskiego_we_wloszech/polski_we_wloszech/ [DW 03.06.2019]